

วิจัยและพัฒนาระบบการปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบในจังหวัดพัทลุง

พิชิต สพอโชค¹ อาอี๊ะ ละใบิจิ¹ มานิตย์ แสงทอง¹ อริย์รัช แสนเกตุ¹ สุชาติ ไชยพันธ์¹ จิระ สุวรรณประเสริฐ²

บทคัดย่อ

ดำเนินในพื้นที่หมู่ที่ 7 (บ้านลำ) ตำบลร่วมเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 36 ครัวเรือน ดำเนินการพัฒนาโดยใช้ต้นแบบจากการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุง ตามวาทกรรม “4 เสาหลักสู่ความพอเพียง” ได้แก่ หัวใจพอเพียง, 9 พืชผสมผสานพอเพียง, ภูมิปัญญาวิถีต้นพอเพียง และดำรงชีพพอเพียง ผลการดำเนินงาน พบว่า เกษตรกรสามารถพัฒนาไร่นาให้เป็นแปลงตัวอย่าง สามารถพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและการเป็นวิทยากรผ่านกระบวนการจัดเวทีวิจัยสัญจร และสามารถพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการปลูกพืช พัฒนาพฤติกรรมตามคำสอนของในหลวง และจากกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม เวทีวิจัยสัญจร ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความรู้ด้านเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 3.38 คะแนนอยู่ในระดับปานกลางเป็น 3.75 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก ผลการพัฒนา 9 พืชผสมผสาน พบว่า ชุมชนมีการปลูกพืชเพิ่มขึ้น โดยเป็นพืชอาหารมากที่สุด รองลงมาคือพืชรายได้ พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ และพืชไม้ใช้สอย ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ร่วมกับชุมชนวางแผนการพัฒนาระบบการปลูกพืชและเพิ่มชนิดพืชให้เพียงพอต่อความต้องการของครัวเรือนและชุมชน โดยการจัดการพันธุ์พืช เพาะขยายพันธุ์พืชในท้องถิ่น ซึ่งชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก และ ศวพ.พัทลุง สนับสนุนบางส่วน ผลการพัฒนา พบว่า ชุมชนมีการปลูกพืชเพิ่มขึ้นจาก 42.7 ชนิด/ครัวเรือน ในปี 2556 เป็น 78 ชนิด/ครัวเรือน ในปี 2558 ผลการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชที่เหมาะสม “ภูมิปัญญาวิถีต้นพอเพียง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้เรื่องการผลิตถั่วลิสงและถั่วหรั่ง วิธีการปลูก การดูแลรักษา และพันธุ์ ปีงบประมาณ 2557 ศวพ. พัทลุงจึงวางแผนการทดลองร่วมกับชุมชน โดยเปรียบเทียบ 2 วิธีการ คือ วิธีเกษตรกรและวิธีทดสอบ ผลการทดลองถั่วลิสง พบว่า วิธีทดสอบมีน้ำหนักฝักสดรวมมากกว่าวิธีของเกษตรกร เท่ากับ 64.9 กิโลกรัม และ 60.5 กิโลกรัม ตามลำดับ และมีจำนวนฝักดีมากกว่าวิธีของเกษตรกร รวม 6,715 และ 5,158 ฝัก ตามลำดับ ส่วนฝักเสียวิธีทดสอบมีฝักเสียน้อยกว่าวิธีของเกษตรกรเท่ากับ 1,148 และ 1,386 ฝัก ตามลำดับ ผลการทดลองถั่วหรั่ง พบว่า วิธีเกษตรกรมีผลผลิตรวมมากกว่าวิธีทดสอบ เท่ากับ 41.8 กิโลกรัม และ 36.5 กิโลกรัม ตามลำดับ เนื่องจากวิธีของเกษตรกรมีจำนวนต้นต่อพื้นที่มากกว่าวิธีทดสอบ แต่วิธีทดสอบมีจำนวนฝักดีมากกว่าวิธีของเกษตรกร เท่ากับ 9,546 และ 5,036 ฝัก ตามลำดับ ส่วนฝักเสียวิธีทดสอบมีฝักเสียมากกว่าวิธีของเกษตรกรเท่ากับ 2,224 และ 1,139 ฝัก ตามลำดับ ปี 2558 เกษตรกรต้องการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง เนื่องจากเมล็ดพันธุ์มีราคาแพง ศวพ.พัทลุง จึงจัดอบรมให้แก่เกษตรกร ผลการดำเนินงาน พบว่า ถั่วลิสงมีผลผลิตรวม 8,023 กิโลกรัม/พื้นที่ 14.2 ไร่ เฉลี่ย 565 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนถั่วหรั่งได้ผลผลิตรวม 3,125 กิโลกรัม/พื้นที่ 7.4 ไร่ เฉลี่ย 420 กิโลกรัม/ไร่ ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการดำรงชีพปี 2556 พบว่า มีคะแนนเท่ากับ 2.96 อยู่ในระดับปานกลาง ระหว่างเข้าร่วมโครงการปี 2557 มีคะแนนเพิ่มขึ้นเป็น 3.30 แต่อยู่ในระดับปานกลาง และปี 2558 มีคะแนนเท่ากับ 3.43 อยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: 4 เสาหลักสู่ความพอเพียง

¹ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุง จังหวัดพัทลุง

² ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชพิษณุโลก

คำนำ

ปี 2551-2555 ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุง ได้ศึกษาการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ในจังหวัดพัทลุง โดยในการศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาเทคนิควิธีการในการน้อมนำพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นหลักปรัชญาคำสอนเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานไว้มาประยุกต์ใช้ในการผลิตพืชให้เป็นรูปธรรมสำหรับแนะนำเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ปี 2556-2558 นำรูปแบบการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการผลิตพืชมาขยายสู่ชุมชนอื่นเพื่อพัฒนาวิธีการผลิตพืชให้เหมาะสมกับกับชุมชนและสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาวิธีการผลิตพืชให้เหมาะสมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปใช้เป็นการแนะนำการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการผลิตพืช และใช้เป็นแนวทางการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเพิ่มความพอเพียงในการดำรงชีพของเกษตรกรอย่างยั่งยืน และเพื่อสร้างครัวเรือนและชุมชนต้นแบบในการพัฒนาการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์และวิธีการ

วัตถุประสงค์

พันธุ์พืช ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ สารปรับปรุงดิน วัสดุ อุปกรณ์อื่นๆ ได้แก่ วัสดุในการจัดประชุม อบรมอุปกรณ์บันทึกภาพ และป้ายประชาสัมพันธ์

วิธีการ วางแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลมือสองจากแหล่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ พัฒนาการจังหวัดพัทลุง เป็นต้น

2. คัดเลือกพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลระบบการปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบ ได้ทั้งหมดจำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย พื้นที่ ม.7 ต.ร่มเมือง อ.เมือง, ม.1 ต.ฝาละมี อ.ปากพะยูน, ม.2 ต.แม่ขรี อ.ตะโหมด และ ม.2 ต.หนองธง อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

3. ดำเนินการวิจัยและพัฒนาระบบการปลูกพืชโดยใช้ วากรรม 4 เสาหลักสู่ความพอเพียง ได้แก่ เสาหลักที่ 1 “หัวใจพอเพียง” เป้าหมายการพัฒนา คือ การเป็นครัวเรือน หรือชุมชนต้นแบบ หลักในการพัฒนาคือ พัฒนาไร่นาให้เปลี่ยนแปลงตัวอย่าง พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและการเป็นวิทยากร พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการปลูกพืช พัฒนาพฤติกรรมตามคำสอนของในหลวง เช่น เปิดใจที่จะรับการพัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรม ศึกษา ดูงาน เชื่อมโยงกับผู้อื่น มีความคิดแง่บวก และมีจิตอาสากล้าเป็นตัวแทน

เสาหลักที่ 2 เรื่อง “9 พืชผสมผสานและเกษตรผสมผสานพอเพียง” คือ มีพืชหลากหลายและเกษตรผสมผสานเพื่อการดำรงชีพ ต่อความต้องการ และความจำเป็น ในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และเพียงพอเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้การจัดระบบการปลูกแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับตนเอง เช่น ปลูกแบบพืชต่างระดับ ปลูกแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรดีที่เหมาะสม และเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น 9 พืชผสมผสาน คือ การปลูกพืช 9 กลุ่ม ดังนี้

1. พืชอาหาร	ปลูกให้พอกิน เหลือเพื่อเพื่อนบ้าน
2. พืชรายได้	ปลูกให้พอขาย ปลูกหลายอย่าง คຸ້ມกันความเสี่ยงด้านตลาด
3. พืชสมุนไพรสุขภาพ	ปลูกให้เป็นผู้ยาประจำบ้าน บำบัดพื้นฐานและโรคประจำตัว
4. พืชสมุนไพรศัตรูพืช	ปลูกเพื่อทดแทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
5. พืชอนุรักษ์ดินและน้ำ	ปลูกเพื่อรักษาฟื้นฟู ดิน รักษาหน้า
6. พืชอาหารสัตว์	ปลูกไว้เสริมเสบียงคลังอาหารสัตว์สำรองข้างบ้าน
7. พืชใช้สอย	ปลูกไว้ใช้สร้างขนำ ทำค้ำง สร้างบ้าน
8. พืชอนุรักษ์พันธุกรรมท้องถิ่นพื้นเมือง	ปลูกเพื่อเอาของดีกลับคืนมา และไว้ให้ลูกหลานได้หวงแหน
9. พืชพลังงาน	ปลูกไว้พึ่งตนเองทางพลังงานในอนาคตและปัจจุบัน

เสาหลักที่ 3 “ภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมพอเพียง” คือ เกษตรกรสามารถเป็นนักวิจัย ทดลอง ค้นคว้า หาความรู้ และสร้างภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับตนเอง ผสมผสานเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ และองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายมากมายเข้าด้วยกันและเผยแพร่ให้ลูกหลานและเพื่อนบ้านใช้ประโยชน์ต่อไป ขึ้นตอน กิจกรรม การพัฒนา “ภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมพอเพียง” ในการผลิตพืช

1. วิเคราะห์ สถานการณ์ และ ปัญหา ในการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักๆ หรือปัญหาในการทำงาน หรือความต้องการ
2. ศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพืชหรืองานอย่างกว้างขวาง โดยรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาผู้นำชุมชน (Best practices) ภูมิปัญญาบุคคลตัวอย่าง บุคคลต้นแบบที่ตนเองศรัทธา (Idol) ค้นคว้าจากหนังสือเอกสารจากระบบออนไลน์ ตลอดจนปรึกษาผู้รู้ และ ศึกษาดูงาน
3. สังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ หรือเลือกจากต้นแบบที่เหมาะสมกับตนเองแล้วสรุปคัดเลือกออกมาเป็นวิธีการปฏิบัติอย่างน้อย 1-2 วิธีการ
4. นำวิธีใหม่ มาทดลองทำเปรียบเทียบกับวิธีปฏิบัติเดิม โดยทดลองตามหลักวิชาการที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์
5. ติดตามเก็บบันทึกข้อมูลผลการทดลองอย่างละเอียดทุกด้าน เป็นรายวัน รายสัปดาห์
6. สรุปผล และทดลองซ้ำประมาณ 3 รุ่น จนกว่าได้ผลที่ยืนยันว่าวิธีไหนดีกว่าชัดเจน
7. สรุปเป็นบทเรียน ให้คุณค่า สร้างเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับตนเอง
8. ถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นเพื่อสืบทอดและพัฒนาต่อไป

เสาหลักที่ 4 “ดำรงชีพพอเพียง” โดยยึดหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน มีความรอบรู้ มีหลักคุณธรรม ขึ้นตอนการพัฒนา คือ วิเคราะห์ระดับความพอเพียงในการดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแต่ละด้าน วิธีการสำรวจข้อมูลการดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ข้อมูลการดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เก็บข้อมูลตัวแปรวัดความพอเพียงในการผลิตพืช ซึ่งรายการตัวชี้วัดการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาใช้ในการวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. ตัวชี้วัดด้านความพอประมาณในการผลิตพืช ได้แก่
 - 1.1. ปริมาณการผลิตพืชที่เพียงพอต่อความต้องการใช้ประโยชน์

1.2. การลดต้นทุน เพิ่มรายได้ ความพอใจในสมดุลรายได้รายจ่าย 3. ความมั่นคงทางอาหาร หรือความสามารถในการผลิตพืชอาหารได้ด้วยตนเอง 4. พืชกับความเป็นอยู่ในครอบครัว ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากพืช การมีส่วนร่วมของสมาชิกครอบครัวในการผลิตพืช และความภาคภูมิใจในอาชีพการปลูกพืช 5. พืชกับความเป็นอยู่กับเพื่อนบ้าน ได้แก่ การให้คำปรึกษาการผลิตพืชแก่ผู้อื่น การช่วยเหลือด้านแรงงาน เครื่องมือการเกษตร และแบ่งบันพืช 6. พืชกับความเป็นอยู่ในสังคม ได้แก่ การรื้อฟื้นประเพณีชุมชนด้านพืช การส่งเสริมบทบาทเยาวชน ผู้สูงอายุ การร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ในการทำกิจกรรมการผลิตพืช 7. พืชกับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน จำนวนสัตว์ที่ควบคุมศัตรูพืชตามธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และพื้นที่ป่าของชุมชน 8. พืชกับความสุขมวลรวม ทักษะที่มีต่อสิ่งรอบตัวทั้งภายในและภายนอกที่จะนำมาสู่ความพึงพอใจในชีวิตและคุณภาพชีวิต

2. ตัวชี้วัดด้านความมีเหตุผลในการผลิตพืช ได้แก่

2.1. การใช้ภูมิปัญญาความรู้ในการคิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืช

2.2. การใช้เหตุใช้ผลในการผลิตพืช ได้แก่ วิเคราะห์ วางแผน หากความรู้จากเอกสาร คู่มือ ขอคำปรึกษา วางแผนป้องกันแก้ไขปัญหา ศึกษาการตลาด ประเมินรายได้รายจ่าย

2.3. การตรวจสอบติดตามการผลิตพืช ได้แก่ การตรวจสอบโรคแมลง ติดตามสถานการณ์การตลาด การบันทึกข้อมูล การสรุปทบทวนความรู้ และผลตอบแทน

2.4. ความรอบรู้ในการผลิตพืช ได้แก่ ความรู้เรื่องศัตรูพืช ธาตุอาหาร การใช้ปุ๋ย และการบำรุงดิน

2.5. คุณธรรมในการผลิตพืช ได้แก่ จิตสำนึกความรับผิดชอบเรื่องไม่จำหน่ายผลผลิตที่มีสารพิษตกค้างในผลผลิต ผลผลิตไม่มีคุณภาพ ไม่สะอาด การทิ้งสารเคมี และการเปิดเผยข้อมูลข้อเท็จจริง

3. ตัวชี้วัดด้านการสร้างภูมิคุ้มกันในการผลิตพืช ได้แก่

3.1. ภูมิคุ้มกันจากผลกระทบที่จะเกิดความเสียหายอย่างทันทีทันใด ได้แก่ การป้องกันความเสียหายจากศัตรูพืชระบาด ภัยธรรมชาติ การเจ็บป่วยฉุกเฉิน และการใช้เงินฉุกเฉิน

3.2. ภูมิคุ้มกันจากภาวะแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล ได้แก่ การป้องกันความเสียหายจากแนวโน้มผลผลิตตกต่ำ ราคาตกต่ำ ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น และการใช้หนี้ตามระยะเวลา

3.3. ภูมิคุ้มกันจากการเปลี่ยนผ่านโครงสร้าง/การพัฒนา ได้แก่ การป้องกันผลกระทบทางลบที่จะเกิดจากการแข่งขันกับธุรกิจขนาดใหญ่ การบังคับใช้กฎหมาย และโครงการพัฒนาของรัฐ

3.4. การสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการพัฒนาทุนดำรงชีพ ทุนมนุษย์ ได้แก่ ความรู้ทักษะด้านพืช เรื่องจัดการดิน ทดสอบความงอก ขยายพันธุ์ ผสมพันธุ์ ปุ๋ยพืช ตัวห้ำตัวเบียน สารสกัดพืชสมุนไพร การเลือกใช้สารเคมี การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ไม้ผลนอกฤดู การเพิ่มคุณภาพ การเก็บรักษา แปรรูป ความเป็นผู้นำ การอบรมคูงาน ติดตามข่าวสารความรู้จากสื่อต่างๆ ทุนสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เครือข่ายภายในภายนอก และภาครัฐ ทุนธรรมชาติ ได้แก่ ทำกิจกรรมอนุรักษ์ดินน้ำ อนุรักษ์ศัตรูธรรมชาติ ป่าชุมชน ไม้ยืนต้นในไร่นา หมุนเวียนของเหลือใช้ และพลังงานทดแทน ทุนการเงิน ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน การมีเงินออม การได้รับการช่วยเหลือการลงทุน ทุนกายภาพ ได้แก่ การจัดหาแหล่งน้ำ ความสะดวกการคมนาคม เครื่องมือทางการเกษตร และ ไฟฟ้าในไร่นา

4. กระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อสนับสนุนความสำเร็จในการพัฒนาการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ จัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาการปลูกพืช เช่น อบรม ศึกษา คู่มือ ฝึกทักษะการผลิตพืช พร้อมทั้งจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาเกษตรกรโดยฝึกทักษะการเป็นวิทยากร และการพัฒนาแปลงให้เป็นแปลงต้นแบบ

ผลการทดลองและวิจารณ์

จากการวิจัยและพัฒนาระบบการปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบในจังหวัดพัทลุง ผ่านกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่รวบรวมข้อมูลข้อมูลมือสองจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และคัดเลือกพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลระบบการปลูกพืชของชุมชนจาก 4 ชุมชน พบว่า พื้นที่ที่ ศวพ.พัทลุง สามารถเข้าไปดำเนินการงานวิจัยและพัฒนาระบบการปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบ คือ พื้นที่ 7 ต.ร่มเมือง อ.เมือง จ.พัทลุง เนื่องจากมีความพร้อมในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของพันธุ์พืช อาชีพและบุคคล

1. ผลการดำเนินการโดยใช้ วาทกรรม 4 เสาหลักสู่ความพอเพียง

1.1 ผลการจัดกิจกรรมหัวใจพอเพียงในชุมชน พบว่า เกษตรกรสามารถพัฒนาไร่นาให้เป็นแปลงตัวอย่าง สามารถพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและการเป็นวิทยากรโดยผ่านกระบวนการจัดเวทีวิจัยสัญจร และสามารถพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการปลูกพืช พัฒนาพฤติกรรมตามคำสอนของในหลวง เช่น เปิดใจที่จะรับการพัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรม ศึกษา คู่มือ เชื่อมโยงกับผู้อื่น มีความคิดแง่บวก และมีจิตอาสากล้าเป็นตัวแทน

1.2 ผลการพัฒนา 9 พืชผสมผสาน พบว่าชุมชนมีพืชอาหารมากที่สุด ได้แก่ มะเขือ ข่า ขมิ้น พริก มะนาว มะกรูด มะละกอ เป็นต้น รองลงมาคือพืชรายได้ ได้แก่ ยางพารา พืชไร่ และไม้ผล พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ได้แก่ กระชายดำ บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร และพืชไม้ใช้สอย ได้แก่ สะเดา ใผ่และทัง เป็นต้น ซึ่งจากการเก็บข้อมูลพืชในปี 2556 พบว่า ในชุมชนไม่ค่อยมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืช และไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ต่อความต้องการ และความจำเป็น ในระดับครัวเรือน และระดับชุมชน ดังนั้นจึงทำงานร่วมกับชุมชนในการวางแผนพัฒนาระบบการปลูกพืชและเพิ่มชนิดพืชให้เพียงพอต่อความต้องการของครัวเรือนและชุมชน และจัดหาพันธุ์พืช เพาะขยายพันธุ์พืชในท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นหลักและศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบการเกษตรพัทลุง สนับสนุนบางส่วน เช่น เมล็ดพันธุ์ผักและต้นพันธุ์ชะอม ผักเหียงและดาหมัด ผลการเปรียบเทียบจำนวนชนิดพืชก่อนและหลังการดำเนินงาน พบว่ามีการปลูกเพิ่มขึ้นจาก 42.7 ชนิด/ครัวเรือน ในปี 2556 เป็น 78 ชนิด/ครัวเรือน ในปี 2558 ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยแบ่งพืชเป็น 9 กลุ่มพืชดังนี้

1 พืชรายได้ เพิ่มขึ้นจาก 10.2 ชนิด เป็น 16.5 ชนิด พืชที่ปลูก เช่น ยางพารา ข้าว พืชไร่ เช่น ถั่วหรั่ง ถั่วลิสง ไม้ผล เช่น ทูเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง และพืชผัก เช่น ผักหวาน พริก มะเขือ ข้าวโพดหวาน เผือก มัน ขี้หนู และผักชี เป็นต้น

2 พืชอาหาร เพิ่มขึ้นจาก 19.9 ชนิด เป็น 29.5 ชนิด พืชที่ปลูก เช่น ข้าว พืชเครื่องแกง ผักผลไม้ เช่น พริก ขมิ้น ข่า ตะไคร้ ชะอม ดาหมัด ผักกูด ผักบุ้ง ผักหวาน และผักเหียง เป็นต้น

3 พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ เพิ่มขึ้นจาก 3.5 ชนิด เป็น 14.5 ชนิด พืชที่ปลูก เช่น ไพล กระจ่างคำ ย่านาง ฟ้าทะลายโจร หน้้าหนดแมว ยี่หระ้า ทำม้ง จิงแดง กระทือ เป็นต้น

4 พืชสมุนไพรกำจัดศัตรูพืช เพิ่มขึ้นน้อย คือ 1.0 เป็น 1.6 ชนิด พืชที่ปลูก เช่น ทุเรียนเทศ ข่า ตะไคร้หอม สะเดา และยาสูบ เป็นต้น

5 พืชอาหารสัตว์ เพิ่มขึ้นน้อยจาก 1.0 ชนิด เป็น 2.3 ชนิด เช่น หน้้าหวายข้อ หน้้ารูชี หน้้ามันมาเลย์ หน้้าเนเปียร์แคะระ อ้อยอาหารสัตว์ และหน้้าอะตราคัม เป็นต้น

6 พืชไม้ใช้สอย เพิ่มขึ้นน้อยจาก 2.5 ชนิด เป็น 5.0 ชนิด พืชที่ปลูก เช่น สะเดา หมาก ฝ้้า กะพ้อ ลักพญาสัตบรรณ กระจิงเทพา ยางนา สาธุและตะเคียน เป็นต้น

7 พืชอนุรักษ์ดินและน้ำ เพิ่มขึ้นน้อยจาก 1 ชนิด เป็น 1.2 ชนิด พืชที่ปลูก คือ ปอเทือง และหน้้าแฝก เป็นต้น

8 พืชพลังงาน ไม่มีชนิดพืชเพิ่มขึ้น พืชที่ปลูก คือ ปาล์มน้ำมัน

9 พืชอนุรักษ์พันธุกรรมท้องถิ่น เพิ่มขึ้นน้อยจาก 2.6 ชนิด เป็น 6.4 ชนิด พืชที่ปลูก เช่น กะพ้อ ส้มโหล้ะจังกระ มันหอม มะเฒ่า กำขำ หว่า ละไม กระจิดน ต้นโทะและมะฮวด เป็นต้น

ตารางที่ 1 ผลการสำรวจชนิดพืชระหว่างปี 2556-2558 ของชุมชนบ้านลำ ต.ร่่มเมือง อ.เมือง จ.พัทลุง

กลุ่มพืช	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	เพิ่มขึ้นชนิด/คร้้วเรื่อน
1. พืชรายได้	10.2	10.6	16.5	6.3
2. พืชอาหาร	19.9	21	29.5	9.6
3. พืชสมุนไพรสุขภาพ	3.5	3.9	14.5	11
4. พืชสมุนไพรกำจัดศัตรูพืช	1	1	1.6	0.6
5. พืชอาหารสัตว์	1	1.3	2.3	1.3
6. พืชไม้ใช้สอย	2.5	2.8	5	2.5
7. พืชอนุรักษ์ดินและน้ำ	1	1	1.2	0.2
8. พืชพลังงาน	1	1	1	0
9. พืชอนุรักษ์พันธุกรรมท้องถิ่น	2.6	2.9	6.4	3.8
รวม	42.7	45.5	78	35.3

1.3 ผลการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชที่เหมาะสม “ภูมิปัญญาวิถีคนพอเพียง

จากการวิเคราะห์ สถานการณ์ และ ปัญหา ในการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักๆ หรือปัญหาในการทำงานหรือความต้องการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ในชุมชนบ้านลำปลายปีงบประมาณ 2556 พบว่า เกษตรกรประสบปัญหากระบวนการผลิตพืชหลายชนิดแต่ที่พบมากที่สุด คือ ถั่วหรั่งและถั่วลิสง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้เรื่องการผลิตถั่วลิสงและถั่วหรั่ง วิธีการปลูก การดูแลรักษา และพันธุ์ ปี 2557 ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ

เกษตรกรพัทลุงจึงวางแผนการทดลองร่วมกับชุมชนในการทดลองถั่วหรั่งและถั่วลิสง โดยเปรียบเทียบ 2 วิธีการ คือ วิธีเกษตรกรและวิธีทดสอบ ซึ่งการทดลองปลูกถั่วลิสง มีผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวน 21 ราย 42 แปลง มีวิธีการดำเนินงาน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบวิธีการปลูกถั่วลิสง 2 วิธีการ คือ วิธีทดสอบและวิธีเกษตรกร

การปฏิบัติงาน	วิธีทดสอบ	วิธีเกษตรกร
1. การเตรียมดิน	ไถดิน 2 ครั้ง และพรวน 1-2 ครั้ง	เตรียมโดยการไถ 2 ครั้ง ครั้งแรกไถตะ แล้วตากดินไว้ 10 วัน ครั้งที่ 2 ไถพรวน
2. อัตราเมล็ดพันธุ์	17 กิโลกรัม/ไร่ ถั่วลิสงฝักแห้ง	20 กิโลกรัม/ ไร่ ถั่วลิสงฝักแห้ง
3. ระยะปลูก	50x20 เซนติเมตร ปลูกในหลุมลึก 5-8 เซนติเมตร จำนวน 2-3 เมล็ดต่อหลุม	30x30 เซนติเมตร จำนวน 2-3 เมล็ดต่อหลุม
4. การกำจัดวัชพืช	ควรกำจัดวัชพืชด้วยแรงงาน 1-2 ครั้ง เมื่อ 15 วัน หรือ 30-40 วัน หลังถั่วลิสงงอก	ด้วยแรงงาน 1-2 ครั้ง เมื่อ 20 วัน หรือ 30-40 วัน หลังถั่วลิสงงอก
5. การพรวนดิน	พรวนข้างแถวถั่วลิสงหลังออกดอกและก่อนแทงเข็ม ช่วงอายุ 30-40 วันหลังงอก	พรวนดินข้างแถวถั่วลิสงหลังออกดอก และก่อนแทงเข็ม
6. การใส่ปุ๋ย	ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 8-24-24 อัตรา 30 กิโลกรัม/ไร่ และโรยฮิปซัมบนต้นถั่วลิสง ในช่วงออกดอกอัตรา 50 กิโลกรัม / ไร่	บางรายไม่ใส่ปุ๋ยและบางรายใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 10 กิโลกรัม/ไร่
7. การเก็บเกี่ยว	อายุประมาณ 90-120 วัน	อายุประมาณ 90-120 วัน

ผลการทดลองถั่วลิสงในปี 2557 พบว่า วิธีทดสอบมีน้ำหนักผลผลิตรวมมากกว่าวิธีของเกษตรกรในพื้นที่ สุ่มเก็บตัวอย่างขนาดแปลง 2x4 เมตร เท่ากับ 64.9 กิโลกรัม และ 60.5 กิโลกรัม ตามลำดับ และมีจำนวนฝักดี มากกว่าวิธีของเกษตรกรเท่ากับ 6,715 และ 5,158 ฝัก ตามลำดับ ส่วนฝักเสียวิธีทดสอบมีฝักเสียน้อยกว่าวิธีของเกษตรกรเท่ากับ 1,148 และ 1,386 ฝัก ตามลำดับ เนื่องจากวิธีทดสอบมีระยะปลูกห่างที่ระยะ 50x20 เซนติเมตร และปลูกเป็นแถวง่ายต่อการจัดการวัชพืชในขณะที่วิธีเกษตรกรปลูกระยะ 30x30 เซนติเมตรและปลูกไม่เป็น แถว ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลถั่วลิสงในพื้นที่สุ่มเก็บตัวอย่างขนาดแปลง 2x4 เมตร จากเกษตรกรจำนวน 21 ราย

รายการ	วิธีทดสอบ			วิธีเกษตรกร		
	ฝักดี	ฝักเสีย	ผลผลิต (กก.)	ฝักดี	ฝักเสีย	ผลผลิต (กก.)
ผลรวม	6,715	1,148	64.9	5,158	1,386	60.5
ค่าเฉลี่ย	319.76	54.66	3.09	245.61	66.0	2.88

ส่วนการทดลองปลูกถั่วหรั่ง มีผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวน 15 ราย 30 แปลง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบวิธีการปลูกถั่วหรั่ง 2 วิธีการ

การปฏิบัติงาน	วิธีทดสอบ	วิธีเกษตรกร
1. การเตรียมดิน	เตรียมโดยไถตะ 1 ครั้ง แล้วไถพรวนอีก 1 ครั้ง	เตรียมโดยไถตะ 1 ครั้ง แล้วไถพรวนอีก 1 ครั้ง
2. อัตราเมล็ดพันธุ์	เมล็ดพันธุ์กะเทาะเปลือก 5 กิโลกรัม/ไร่	อัตรา 8.5 กิโลกรัม/ไร่
3. ระยะปลูก	ระยะ 60x60 เซนติเมตร จำนวน 2 ต้น/หลุม	ระยะปลูก 50x50 เซนติเมตร 2-3 เมล็ด/หลุม
4. การกำจัดวัชพืช	กำจัดวัชพืชด้วยแรงงาน 1-2 ครั้ง เมื่อ 15 วัน หรือ 30-40 วัน หลังถั่วหรั่งงอก	กำจัดวัชพืชด้วยแรงงาน 1-2 ครั้ง เมื่อ 20 วัน หรือ 30-40 วัน หลังถั่วหรั่งงอก
5. การใส่ปุ๋ย	ถั่วหรั่งอายุประมาณ 20 วันหลังงอก ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 8-24-24 อัตรา 30 กิโลกรัม/ไร่	ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 10 กิโลกรัม/ไร่
6. การเก็บเกี่ยว	เก็บเกี่ยวเมื่อถั่วหรั่งอายุครบ 120 วัน	เก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 90-100 วัน

ผลการทดลองถั่วหรั่ง พบว่า วิธีเกษตรกรมีน้ำหนักรวมผลผลิตรวมมากกว่าวิธีทดสอบในพื้นที่สุ่มเก็บตัวอย่างขนาดแปลง 2x4 เมตร เท่ากับ 41.8 กิโลกรัม และ 36.5 กิโลกรัม ตามลำดับ แต่เมื่อนับจำนวนฝักดี พบว่าวิธีทดสอบมีจำนวนฝักดีมากกว่าวิธีของเกษตรกร เท่ากับ 9,546 และ 5,036 ฝัก เฉลี่ย 636.40 และ 335.73 ฝัก ตามลำดับ ส่วนฝักเสียวิธีทดสอบก็มีฝักเสียมากกว่าวิธีของเกษตรกรเท่ากับ 2,224 และ 1,139 ฝัก ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลถั่วหรั่งในพื้นที่สุ่มเก็บตัวอย่างขนาดแปลง 2x4 เมตร จากเกษตรกรจำนวน 15 ราย

รายการ	วิธีทดสอบ			วิธีเกษตรกร		
	ฝักดี	ฝักเสีย	ผลผลิต (กก.)	ฝักดี	ฝักเสีย	ผลผลิต (กก.)
ผลรวม	9,546	2,224	36.5	5,036	1,139	41.8
ค่าเฉลี่ย	636.40	148.26	2.43	335.73	75.93	2.78

ปี 2558 เกษตรกรต้องการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง เนื่องจากเมล็ดพันธุ์มีราคาแพงประมาณ 50-100 บาท/กก. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุงจึงจัดอบรมเกษตรกร เรื่อง เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วหรั่ง และถั่วลิสง หลังจากนั้นดำเนินการปลูกตามวิธีการของกรมวิชาการเกษตร โดยผลการดำเนินงาน พบว่า ถั่วลิสงมีผลผลิตรวม 8,023 กิโลกรัม/พื้นที่ 14.2 ไร่ เฉลี่ย 565 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนถั่วหรั่งได้ผลผลิตรวม 3,125 กิโลกรัม/พื้นที่ 7.4 ไร่ เฉลี่ย 420 กิโลกรัม/ไร่ ดังแสดงในตารางที่ 6 และนำผลผลิตทั้งหมดไปเข้ากระบวนการผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์

ตารางที่ 6 ผลผลิตถั่วลิสงของเกษตรกร 22 ราย และถั่วหรั่งของเกษตรกร 12 ราย

รายการ	ผลผลิตถั่วลิสง (กก.)	ผลผลิตถั่วหรั่ง (กก.)
รวม (กก./พื้นที่ทั้งหมด)	8,023	3,125
เฉลี่ย (กก./ไร่)	565	420

1.4 ผลการพัฒนาการดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง “ดำรงชีพพอเพียง” วิธีการสำรวจข้อมูลการดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ข้อมูลการดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะสัมภาษณ์เกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการ ระหว่างเข้าร่วมโครงการและหลังเข้าร่วมโครงการ ซึ่งผลการเปรียบเทียบข้อมูลการดำรงชีพ ดังนี้

ความพอประมาณ

1.1 ปริมาณรายได้ที่เหมาะสม รายได้รอบปีที่ผ่านมาของปี 2556 พบว่า เกษตรกรมีรายได้มาจากหลายแหล่ง เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การฝากธนาคาร การออมทรัพย์ในหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรของชุมชนบ้านลำส่วนใหญ่มีรายได้จากการการรับจ้าง ขายของและเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุจากรัฐบาลเฉลี่ย 217,518 บาท/ครัวเรือน รองลงมาได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 217,707 บาท/ครัวเรือน และรายได้จากยางพาราเฉลี่ย 104,348 บาท/ครัวเรือน ส่วนรายได้รอบปีที่ผ่านมาของปี 2557 พบว่า เกษตรกรมีรายได้มาจากยางพารามากที่สุดเฉลี่ย 67,241 บาท/ครัวเรือน แต่น้อยกว่าปี 2556 เนื่องจากราคายางพาราลดลง รองลงมาเป็นรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 45,209 บาท/ครัวเรือน และเป็นรายได้จากการการรับจ้าง ขายของและเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุจากรัฐบาลเฉลี่ย 32,635 บาท/ครัวเรือน ตามลำดับ และปี 2558 พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการการรับจ้าง ขายของและเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุจากรัฐบาลมากที่สุดเฉลี่ย 45,126 บาท/ครัวเรือน รองลงมาเป็นเงินที่นำไปฝากธนาคารและจากยางพาราเฉลี่ย 44,822 บาท/ครัวเรือน และ 35,530 บาท/ครัวเรือน ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 7 ตารางที่ 7 รายได้รอบปีที่ผ่านมาของชุมชนบ้านลำ

รายได้รอบปี	ปี 2556		ปี 2557		ปี 2558	
	จำนวน ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ย/ ครัวเรือน	จำนวน ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ย/ ครัวเรือน	จำนวน ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ย/ ครัวเรือน
ยางพารา	35	104,348	37	67,241	34	38,530
ข้าว	23	24,132	17	26,712	15	16,269
ไม้ผล	26	7,396	21	4,438	20	2,712
พืชอื่นๆ	41	15,564	36	10,620	34	12,157
ออมทรัพย์	30	35,382	27	10,319	25	14,021
ธนาคาร	6	68,728	6	18,167	12	44,822
เลี้ยงสัตว์	15	217,707	15	45,209	10	18,930
เงินอื่นๆ	23	217,518	23	32,635	25	45,126

รายจ่ายรอบปีที่ผ่านมาของปี 2556 พบว่า เกษตรกรนำเงินไปจ่ายค่าความเป็นอยู่เฉลี่ย 178,236 บาท/ครัวเรือน รองลงมาเป็นค่าสงเคราะห์บุตร/บิดาและงานสังคมและค่าอาหาร เฉลี่ย 99,144 และ 53,328 บาท/ครัวเรือน ตามลำดับ ส่วนรายจ่ายรอบปีที่ผ่านมาของปี 2557 พบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายกับค่าความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันมากที่สุด เฉลี่ย 47,052 บาท/ครัวเรือน รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการสงเคราะห์บุตร บิดา มารดา และงานสังคมเฉลี่ย 41,322 บาท/ครัวเรือน และค่าอาหารเฉลี่ย 29,763 บาท/ครัวเรือน และรายจ่ายรอบปีที่ผ่านมาของปี 2558 พบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายกับค่าสงเคราะห์บุตร บิดา มารดาและงานสังคมมากที่สุดเฉลี่ย 53,324 บาท/ครัวเรือน รองลงมาคือค่าความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันมากที่สุด เฉลี่ย 53,240 บาท/ครัวเรือน และค่าอาหารเฉลี่ย 20,849 บาท/ครัวเรือน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการกับหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่าเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายทุกด้านลดลง เนื่องจากเกษตรกรประกอบกิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เช่น มีการปลูกพืชผสมผสาน เลี้ยงปลา และไก่ไว้บริโภคเอง ด้านการลงทุนการเกษตร เกษตรกรลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช และผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ตารางที่ 8

ตารางที่ 8 รายจ่ายรอบปีที่ผ่านมาของชุมชนบ้านลำ

รายจ่ายรอบปี	ปี 2556		ปี 2557		ปี 2558	
	จำนวนครัวเรือน	รายจ่ายเฉลี่ย/ครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน	รายจ่ายเฉลี่ย/ครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน	รายจ่ายเฉลี่ย/ครัวเรือน
ลงทุนการเกษตร	40	23,349	39	12,715	34	9,275
อาหาร	40	53,328	39	29,763	34	20,849
ความเป็นอยู่	40	178,236	39	47,052	34	53,240
สะสม	40	35,436	39	19,931	25	16,532
สงเคราะห์บุตร/ บิดาและงานสังคม	40	99,144	38	41,322	34	53,324
อื่นเรื่อง	7	15,900	7	13,714	13	10,277

1.2 ความมั่นคงของผลผลิตอาหาร

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีความสามารถผลิตพืชผัก ผลไม้ และข้าวเอง แต่ในปริมาณน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับหลังเข้าร่วมโครงการที่มีความสามารถในการผลิตพืชผัก ผลไม้ และข้าวได้มากขึ้น ส่วนเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ เกษตรกรซื้อจากตลาดมากกว่าผลิตเอง ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ข้อมูลความมั่นคงของผลผลิตอาหารปี 2556-2558

รายการ	จำนวนครัวเรือน			เฉลี่ย/ครัวเรือน (กก.)			ผลิตเอง			ซื้อและหาได้ฟรี		
	2556	2557	2558	2556	2557	2558	2556	2557	2558	2556	2557	2558
ข้าว	36	39	34	105	300	230	28	33	30	8	6	4
พืชผัก	38	39	34	140	120	130	36	38	29	2	1	5
ผลไม้	28	32	32	223	180	170	20	26	26	8	6	6
เนื้อสัตว์	27	26	22	103	84	105	8	15	15	19	11	7

1.3 ระดับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

จากการสำรวจข้อมูลระดับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านลำก่อนเข้าร่วมโครงการปี 2556 พบว่า ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง และในปี 2557 มีคะแนนระดับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นกว่าปี 2556 จาก 2.88 เป็น 3.32 แต่อยู่ในระดับปานกลาง และปี 2558 พบว่าชุมชนมีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เช่น การปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้น การลดการใช้สารเคมี เป็นต้น ทำให้คะแนนระดับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นเป็น 3.94 อยู่ในระดับที่ดีมาก ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบระดับคะแนนความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านลำ

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
1	ความอุดมสมบูรณ์ของดินทำการเกษตร	3.67	3.87	4.38
2	จำนวนสัตว์ที่ควบคุมศัตรูพืชตามธรรมชาติ	2.84	3.28	3.88
3	จำนวนการลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.07	3.41	4.06
4	จำนวนพื้นที่ป่าสาธารณะของชุมชน	3.09	3.21	4.03
5	จำนวนสัตว์ป่าที่มีในธรรมชาติ	2.47	3.28	3.82
6	จำนวนสัตว์น้ำที่มีในธรรมชาติ	2.40	3.36	3.82
7	ปริมาณน้ำที่นำมาใช้ในการเกษตร	3.26	3.28	4.03
8	ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติที่ใช้อุปโภคบริโภค	3.14	3.44	3.97
9	ปริมาณของป่าที่หามาใช้ประโยชน์	2.00	2.72	3.50
ค่าเฉลี่ย		2.88	3.32	3.94

หมายเหตุ คะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

1.4 ความเป็นอยู่ การเอื้ออารีต่อกัน รู้รักสามัคคี ไม่เบียดเบียนสร้างความสะดวกดีต่อผู้อื่น

ข้อมูลความเป็นอยู่ การเอื้ออารีต่อกัน รู้รักสามัคคี ไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นในชุมชนในภาพรวม พบว่า คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเกษตรกรในชุมชนบ้านลำยังมีการออกแรง

ช่วยเหลือสังคม/เพื่อนบ้าน ให้เงินช่วยเหลือสังคม/เพื่อนบ้าน ให้สิ่งของช่วยเหลือสังคม/เพื่อนบ้านมากกว่า 2 ครั้ง/เดือนมากที่สุด และมีกิจกรรมที่รบกวนเพื่อนบ้าน เช่น กลิ่นหรือเสียงสัตว์แบบปล่อยน้อย ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ข้อมูลความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านลำ

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
1	ออกแรงงานช่วยเหลือสังคม/เพื่อนบ้าน	3.93	3.90	3.91
2	ให้เงินช่วยเหลือสังคม/เพื่อนบ้าน	3.84	3.85	3.88
3	ให้สิ่งของช่วยเหลือสังคม/เพื่อนบ้าน	3.79	3.62	3.71
4	มีกิจกรรมที่รบกวนเพื่อนบ้านเช่น กลิ่น/ สัตว์เลี้ยงแบบปล่อย	1.26	1.13	1.09
ค่าเฉลี่ย		3.20	3.12	3.15

หมายเหตุ คะแนน 3.26 – 4.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 2.51 – 3.25 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 1.76 – 2.50 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1 – 1.75 หมายถึง ระดับน้อย

1.5 ความสุขมวลรวม (ความพอใจ)

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลความสุขของชุมชนบ้านลำตั้งแต่ปี 2556-2558 พบว่า เกษตรกรมีความสุขอยู่ในระดับดีมาก มีคะแนนเท่ากับ 3.56, 3.89 และ 4.12 คะแนน และมีคะแนนความอบอุ่นในชีวิตครอบครัว การประพฤติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพกาย สุขภาพใจ การสืบสานประเพณี วัฒนธรรม บรรยากาศความเป็นอยู่ในชุมชน ความยั่งยืนและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ข้อมูลความสุขมวลรวมของชุมชนบ้านลำ

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
1	รัฐบาล นักการเมือง	2.72	3.31	3.62
2	บรรยากาศการเป็นอยู่ของคนในชุมชน	3.98	4.05	4.24
3	ความยั่งยืนความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	3.81	4.08	4.41
4	ความอบอุ่นในชีวิตครอบครัว	4.16	4.41	4.50
5	ระบบความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม	3.53	3.92	4.09
6	การจัดการศึกษา	3.58	3.74	4.00
7	การบริการสิ่งสาธารณูปโภค	3.37	3.79	3.85
8	สุขภาพกาย	3.67	3.97	4.24
9	สุขภาพใจ	3.79	4.13	4.29
10	การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี	3.70	4.10	4.53
11	ผลของการค้าเสรี	2.65	3.31	3.65
12	ความพึงพอใจและความสำเร็จในงานที่ทำ	3.86	4.05	4.06
13	สถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน	2.95	3.21	3.74
14	การประพฤติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	4.00	4.38	4.50
ค่าเฉลี่ย		3.56	3.89	4.12

หมายเหตุ คะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

2. ความมีภูมิคุ้มกัน

2.1 จากการสัมภาษณ์ภูมิคุ้มกันในบริบทความอ่อนแอไม่แน่นอนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยในปี 2556 มีคะแนนเท่ากับ 2.89 แต่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำ ราคาราคาสินค้าอุปโภค บริโภค ราคาแพง และปัญหาาราคาปุ๋ยหรือสารเคมีราคาแพง ส่วนปี 2557 พบว่ามีคะแนนเฉลี่ย 3.00 ซึ่งหากเกิดปัญหาจะส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายต่อเกษตรกรในด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง แต่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำ ผลผลิตตกต่ำ ราคาราคาสินค้าอุปโภค บริโภค ราคาแพง และในปี 2558 พบว่ามีคะแนนเฉลี่ย 3.01 ซึ่งหากเกิดปัญหาจะส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายต่อเกษตรกรในด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง แต่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาการใช้หนี้เงินกู้ตามกำหนดสัญญา ปัญหาการลดลงของรายได้ ผลผลิตตกต่ำ ราคาราคาสินค้าอุปโภค บริโภค ราคาแพงและปัญหาาราคาปุ๋ยหรือสารเคมีราคาแพง และปัญหาโครงการส่งเสริมการเกษตร ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ข้อมูลภูมิคุ้มกันในบริบทความอ่อนแอไม่แน่นอนของชุมชนบ้านลำ

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
1.ปัญหาจากผลกระทบทันทีทันใด				
1	-ภัยธรรมชาติทำลายผลผลิต	2.65	3.21	2.12
2	-ต้องการใช้เงินแบบฉุกเฉิน	2.47	3.08	2.21
3	-เจ็บป่วยจนไม่สามารถทำงานได้	2.60	2.31	1.50
4	-ศัตรูพืช/สัตว์ ระบาด	2.51	1.92	1.82
5	-ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือชุมชน	2.05	1.62	1.38
2.ปัญหาจากภาวะแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล				
1	-การว่างงาน	2.81	1.90	2.26
2	-ราคาผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งตกต่ำ	3.63	3.82	4.09
3	-การใช้หนี้เงินกู้ตามกำหนดเวลา	2.88	2.72	3.47
4	-การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของคนในครอบครัว	2.53	2.28	2.91
5	-การลดลงของระดับรายได้	3.02	3.23	3.82
6	-ผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งตกต่ำ	3.37	3.85	4.18
7	-ราคาราคาสินค้าอุปโภคบริโภคเช่นน้ำมัน	3.79	4.13	4.00
8	-ราคาปุ๋ย หรือสารเคมี	3.84	4.08	3.85
9	-สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม	3.02	3.00	2.94
10	- ความเจริญที่จะเข้ามาถึงหมู่บ้าน	2.95	3.26	3.32
3.ปัญหาจากการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างและ กระบวนการ				
1	-การเปลี่ยนรัฐบาล นักการเมือง กฎหมาย	2.81	3.08	3.38
2	-โครงการส่งเสริมการเกษตร	2.74	3.33	3.44
3	-การเปลี่ยนผู้นำชุมชน	2.49	3.08	3.32
4	-การพัฒนาเมือง	2.70	3.13	3.24
ค่าเฉลี่ย		2.89	3.00	3.01

หมายเหตุ คะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

2.2 จากการสัมภาษณ์ความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันจากการเพิ่มทรัพยากรในการดำรงชีพในภาพรวมพบว่ามีความสามารถในระดับปานกลาง แต่ในปี 2558 เกษตรกรมีทักษะและความรู้ในการทำ การเกษตรเพิ่มขึ้นจากปี 2556 เนื่องจากได้เข้าฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ด้านการเกษตร จนสามารถแก้ไขปัญหาการเกษตร ด้วยตนเอง ไม่มีปัญหาเจ็บป่วยจนถึงขั้นทำงานไม่ได้ สามารถเป็นวิทยากรและช่วยแก้ปัญหาการผลิตหรือความ ขัดแย้งให้เพื่อนบ้านได้เพิ่มขึ้น โดยต้นทุนธรรมชาติปี 2558 ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมากเท่ากับ 3.70 มากกว่าปี 2556 ที่มีค่าเท่ากับ 3.01 โดยเฉพาะมีการปลูกพืชตระกูลถั่ว ไม่เผาตอซัง มีการใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักปลูกพืช มี การเลี้ยงสัตว์ ไว้เป็นอาหารและไว้จำหน่าย ส่วนต้นทุนการเงิน ได้แก่ เกษตรกรมีเงินสะสม เงินหมุนเวียนใน รอบปีเพิ่มมากขึ้นจากปี 2556 ส่วนต้นทุนกายภาพพบว่าเกษตรกรมีการเปิดรับข่าวสารมากขึ้น มีพันธุ์พืช เป็น ของตนเอง เป็นเจ้าของเครื่องมือ เครื่องจักรกลมากขึ้น และต้นทุนทางสังคมในชุมชน พบว่า เกษตรกรเข้าร่วม เป็นสมาชิกกลุ่มมากขึ้น ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในการให้ความรู้ ไปศึกษาดูงานมากขึ้น ดังแสดงใน ตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันจากการเพิ่มทรัพยากรในการดำรงชีพ

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
1. ทุนมนุษย์				
1	-มีทักษะและความรู้ในการทำเกษตรที่ทำ	3.14	3.97	4.00
2	-ได้เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ด้านการเกษตร	2.84	4.05	3.79
3	-สามารถแก้ไขปัญหาการเกษตรได้ด้วยตนเอง	2.88	3.95	3.76
4	-มีแรงงานในการทำเกษตรพอ/สามารถหาแรงงานได้เพียงพอ	3.02	3.18	3.29
5	-ไม่มีปัญหาเจ็บป่วยถึงขั้นเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน	2.28	2.33	2.79
6	-ได้เป็นตัวแทนหรือกรรมการ/ผู้ประสานงาน	2.14	2.05	2.82
7	-เป็นวิทยากรหรือผู้บรรยายสรุป	1.74	2.00	2.47
8	-ช่วยแก้ปัญหาการผลิต/การขัดแย้งให้เพื่อนบ้าน	2.42	2.33	2.71
ค่าเฉลี่ย		2.56	2.98	3.20
2. ต้นทุนธรรมชาติ				
1	-ความอุดมสมบูรณ์ของดินทำการเกษตร	3.72	4.03	4.53
2	-ปลูกพืชตระกูลถั่ว/ ไม่เผาซังข้าว /ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก	3.30	4.15	4.53
3	-มีน้ำทำการเกษตรเพียงพอ	3.37	4.00	4.24
4	-มีน้ำท่วม/ขาดแคลนน้ำ	2.67	3.18	2.26
5	-มีพืชที่ปลูก/สัตว์/ปลา ที่เลี้ยงเองเป็นอาหาร	3.09	3.87	3.88
6	-มีพืชที่ปลูก/สัตว์/ปลา ที่เลี้ยงเองเป็นรายได้	2.93	3.67	3.68
7	-มีพืชที่ปลูก/สัตว์/ปลา ในธรรมชาติที่เป็นอาหาร	2.60	3.44	3.32
8	-มีพืชที่ปลูก/สัตว์/ปลา ในธรรมชาติที่เป็นรายได้	2.37	2.95	3.18
ค่าเฉลี่ย		3.01	3.66	3.70

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
3. ต้นทุนการเงิน				
1	-มีเงินสะสม	3.12	3.87	3.44
2	-เงินหมุนเวียนในรอบปี	3.12	2.67	3.26
3	-เงินกู้	2.30	2.92	2.82
4	-เงินช่วยเหลือ	1.98	2.64	2.76
ค่าเฉลี่ย		2.63	3.03	3.07
4. ต้นทุนกายภาพ				
1	-ความสะอาดในการขนส่งผลผลิต	3.51	2.97	4.03
2	-เป็นเจ้าของ เครื่องมือ/เครื่องจักรกลการเกษตร	2.91	3.10	3.00
3	-มีพันธุ์พืช/สัตว์/ปลา ของตนเอง	2.60	3.23	2.41
4	-ผลิตปุ๋ยใช้เอง	2.49	2.92	2.47
5	-ผลิตสารกำจัดศัตรูพืชใช้เอง	1.84	2.67	1.91
6	-ความถี่การเปิดรับข่าวสารทางสื่อสารมวลชน	3.26	3.90	3.32
7	-ความถี่การเปิดรับข่าวสารทางชุมชน	3.58	3.95	3.32
8	-เข้าถึงตลาดสินค้าเกษตรที่ทำการผลิต	3.14	3.15	3.09
ค่าเฉลี่ย		2.92	3.24	2.94
5. ต้นทุนสังคม				
1	-การเป็นสมาชิกกลุ่ม	2.60	3.59	4.06
2	-การมีส่วนร่วมในชุมชนและกิจกรรมของเจ้าหน้าที่	3.47	2.85	4.18
3	-ได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รับในการให้ความรู้การอบรม ดูงาน สนับสนุนปัจจัยการผลิต	3.02	3.59	4.18
ค่าเฉลี่ย		3.03	3.34	4.14
ค่าเฉลี่ยการสร้างภูมิคุ้มกันจากการเพิ่มทรัพย์สินในการดำรงชีพ		2.82	3.01	3.34

หมายเหตุ คะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

3. ความมีเหตุผล ระดับความเข้าใจและการวางกลยุทธ์

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง แต่ปี 2557และปี 2558 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการปี 2556 โดยเฉพาะเกษตรกรสามารถการคาดการณ์ปัญหาและความจำเป็นที่จะเกิดได้ล่วงหน้า สามารถค้นหาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รวมถึงเกษตรกรมีการศึกษาหาความรู้ก่อนการทำงาน มีการปรึกษาวางแผนกับผู้อื่นก่อนการทำงานและ มีการประเมินตรวจสอบผลได้ ผลเสียระหว่างทำงานด้วยรวมทั้งผลิตพืช สัตว์ ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคน้อยลงอีกด้วย ดังแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความมีเหตุผล ระดับความเข้าใจและการวางกลยุทธ์

ลำดับที่	รายการ	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
1.มีเหตุผล				
1	-คาดการณ์ปัญหาและความจำเป็นที่จะเกิดได้ล่วงหน้า	2.79	3.51	3.53
2	-สามารถค้นหาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นได้	2.77	3.51	3.53
3	-สามารถวางแผนป้องกันแก้ไขปัญหาได้	2.67	3.54	3.71
2.รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง				
1	-มีการหาความรู้ก่อนทำงาน	2.81	3.69	4.03
2	-มีการปรึกษาวางแผนกับผู้อื่นก่อนทำงาน	3.00	3.79	3.94
3	-มีการประเมินผลได้ผลเสียก่อนทำการ	2.88	3.79	3.82
4	-มีการตรวจสอบติดตามระมัดระวังในระหว่างการทำงาน	3.14	3.79	3.88
3.คุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ประหยัด ความเพียร อดทน				
1	-เรื่องที่ไม่สามารถเปิดเผยกับคนในครอบครัวได้	2.19	1.97	1.29
2	-ผลิตพืชสัตว์ที่ผลผลิตเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค	1.53	1.18	1.12
ค่าเฉลี่ย		2.64	3.20	3.21

หมายเหตุ คะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

2. กระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม เวทีวิจัยสัญจร

ศพ.พัทลุงร่วมกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จัดเวทีวิจัยสัญจร ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2558 ณ บ้านนางปริดา จิตรักษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ โดยมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ของฝากจากเพื่อนบ้าน กิจกรรมเริ่มเวลา 13.30 โดยมี นายมานิตย์ แสงทอง เป็นผู้ดำเนินรายการ ศพ.พัทลุง มอบต้นมะนาวจำนวน 2 ต้น และเมล็ดพันธุ์ผักบุ้งให้แก่เจ้าของบ้าน

กิจกรรมที่ 2 เรื่องเล่าจากเจ้าของบ้าน เจ้าของบ้านได้เล่าถึงชีวิตครอบครัว และกิจกรรมทางการเกษตรต่างๆ ได้แก่ มีแปลงปลูกหญ้าประมาณ 2 ไร่ เพื่อใช้เลี้ยงวัวจำนวน 5 ตัว ทำนาข้าว ปลูกปาล์ม น้ำมัน ยางพารา และมะนาว ซึ่งมะนาวเพิ่งเริ่มปลูก จึงนำมาแลกเปลี่ยนความรู้ในครั้งนี้

กิจกรรมที่ 3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ทางวิชาการ

เจ้าหน้าที่ชี้แจงความเป็นมาของโครงการเพื่อนำงานวิจัยไปสู่เกษตรกร ซึ่งในโครงการได้พัฒนางานตามแนวทาง 4 เสาหลักสู่ความพอเพียง ประกอบด้วย เสาหลักที่ 1 หัวใจพอเพียง เสาหลักที่ 2 พืชผสมผสานพอเพียง เสาหลักที่ 3 ภูมิปัญญาวิถีต้นพอเพียง เสาหลักที่ 4 การดำรงชีพพอเพียง

เวทีวิจัยสัญจรครั้งนี้แลกเปลี่ยนเรื่องการปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ เกษตรกรเล่าให้ฟังว่าใช้วิธีการปลูกโดยใช้ทฤษฎีใหม่ไม่ใช้ดิน เปลี่ยนมาใช้วัสดุที่ย่อยสลายง่ายแทน มีทั้งหมด 4 ชั้น แบ่งเป็นมูลวัว เปลือกมะพร้าวสับ แกลบ และใบไม้ ต้นทุนการปลูกมะนาวใน 1 บ่อ ประมาณ 500 บาท ซึ่งราคามะนาวในช่วงฤดูแล้งประมาณ 120-150 บาท/กิโลกรัม ศวพ.พัทลุง ได้ให้ความรู้เรื่องการปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร

ผลประเมินการจัดเวทีสัญจรครั้งที่ 1 ณ หมู่ที่ 7 บ้านลำ ตำบลร่มเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พบว่า ก่อนเริ่มกระบวนการจัดเวทีวิจัยสัญจร เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.38 และหลังการจัดเวทีวิจัยสัญจร พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้นในระดับดีมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 โดยความรู้ที่เกษตรกรได้รับประโยชน์ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ได้รับความรู้เรื่องพืชรายได้ ได้แรงกระตุ้นในการกลับไปปรับปรุงการปลูกพืชของตัวเอง มีความพอใจในการร่วมเวที และได้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.32, 4.32, 4.32 และ 4.24 ตามลำดับ รองลงมา ได้แก่ ได้รับความรู้เรื่องพืชอาหาร ได้รับความรักสามัคคี ได้ข้อคิดดีดีในการดำรงชีวิต ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น ได้รับความรู้เรื่องพืชไม้ใช้สอย และได้รับความรู้เรื่องสมุนไพรเพื่อสุขภาพอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.16, 4.08, 4.00, 3.88, 3.76 และ 3.60 ตามลำดับ ได้รับความรู้เรื่องพืชอนุรักษ์ดินน้ำ ได้รับความรู้เรื่องอนุรักษ์พันธุกรรม ได้รับความรู้เรื่องพืชสมุนไพรป้องกันกำจัด

ศัตรูพืช ได้ความรู้เรื่องพืชพลังงาน และได้ความรู้เรื่องพืชอาหารสัตว์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.32, 3.24, 3.04, 3.00 และ 2.92 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยของการได้รับประโยชน์ในแต่ละด้าน

ด้าน	มีความรู้	
	ก่อน	หลัง
1. ได้ความรู้เรื่องพืชรายได้	4.12	4.32
2. ได้ความรู้เรื่องพืชอาหาร	3.75	4.16
3. ได้ความรู้พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ	3.20	3.60
4. ได้ความรู้พืชสมุนไพรป้องกันกำจัดศัตรูพืช	2.68	3.04
5. ได้ความรู้เรื่องพืชอาหารสัตว์	2.34	2.92
6. ได้ความรู้เรื่องพืชอนุรักษ์พันธุกรรม	2.98	3.24
7. ได้ความรู้เรื่องพืชอนุรักษ์ดินน้ำ	2.85	3.32
8. ได้ความรู้เรื่องพืชไม้ใช้สอย	3.23	3.76
9. ได้ความรู้เรื่องพืชพลังงาน	2.45	3.00
10. ได้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	3.78	4.24
11. ได้ความรักสามัคคี	3.85	4.08
12. ได้ข้อคิดดีดีในการดำรงชีวิต	3.78	4.00
13. ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น	3.45	3.88
14. ได้แรงกระตุ้นในการปรับปรุงการปลูกพืชของตนเอง	4.12	4.32
15. ความพอใจในการร่วมเวที	4.18	4.32
รวม	3.38	3.75

หมายเหตุ คะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการทดลอง

จากผลการดำเนินงาน พบว่า เกษตรกรสามารถพัฒนาไร่นาให้เป็นแปลงตัวอย่าง สามารถพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและการเป็นวิทยากร โดยผ่านกระบวนการจัดเวทีวิจัยสัญจร และสามารถพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการปลูกพืช ผลการสำรวจการปลูก 9 พืชผสมผสานของชุมชน พบว่า มีการปลูกเพิ่มขึ้นจาก 42.7 ชนิด/ครัวเรือน ในปี 2556 เป็น 78 ชนิด/ครัวเรือน ในปี 2558 ส่วนการพัฒนาด้านภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมพอเพียง ดำเนินการทดลองถั่วหรั่งและถั่วลิสง โดยเปรียบเทียบการทดลอง 2 วิธีการ คือ วิธีเกษตรกรและวิธีทดสอบ ผลการทดลอง พบว่า วิธีทดสอบมีปริมาณผลผลิตรวมและจำนวนฝักดีมากกว่าวิธีของเกษตรกร และในปี 2558 พัฒนาไปสู่การผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยปี 2558 ผลการดำเนินงาน พบว่า ถั่วลิสงมีผลผลิตรวม 8,023 กิโลกรัม/พื้นที่ 14.2 ไร่ เฉลี่ย 565 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนถั่วหรั่งได้ผลผลิตรวม 3,125 กิโลกรัม/พื้นที่ 7.4 ไร่ เฉลี่ย 420 กิโลกรัม/ไร่

ส่วนผลการเปรียบเทียบข้อมูลการดำรงชีพก่อนเข้าร่วมโครงการปีงบประมาณ 2556 พบว่ามีคะแนนเท่ากับ 2.96 อยู่ในระดับปานกลาง และ ระหว่างเข้าร่วมโครงการ 2557 พบว่า มีคะแนนเพิ่มขึ้นจากปี 2556 เป็น 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง และในปี 2558 พบว่ามีคะแนนเท่ากับ 3.43 อยู่ในระดับดีมาก และกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม เวิร์กช็อปสัญจร ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความรู้ด้านเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 3.38 อยู่คะแนนระดับปานกลางเป็น 3.75 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก

เอกสารอ้างอิง

สำราญ สระอุโณ และคณะ.2555. การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคใต้
ตอนล่าง สืบค้นจาก : <http://www.samrancom.com>

สำราญ สระอุโณและคณะ. 2557. การปรับใช้เทคโนโลยีการผลิตพืชตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ภาคใต้
ตอนล่าง สืบค้นจาก : <http://www.mcc.cmu.ac.th/Seminar/pdf/p255709032.pdf>

สำราญ สระอุโณ. 2557. คู่มือการดำเนินงานวิจัยการพัฒนาต้นแบบระบบการผลิตพืชภายใต้ระบบเกษตรตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียงภาคใต้ตอนล่าง ปี2557-58 สืบค้นจาก: www.samrancom.com/คู่มือวิจัยศก.doc